ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИ ТОМОНИДАН МАЪМУРИЙ ЖАЗОГА ДОИР ҚАРОРЛАРНИ ИЖРО ЭТИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Бабаханов Ҳамдам Қадамович
Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси фаолияти кафедраси ўқитувчиси, майор
Амиров Бехруз Анвар ўғли
Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси кундузги таълим Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси фаолияти ихтисослиги бўйича таълим олаётган 3-ўқув курси 309-ўқув гуруҳи курсанти

Аннотация: Мақолада профилактика инспекторларининг маъмурий ҳуқуқбузарликлар бўйича қарорларни ижро этишига оид амалий ва ҳуқуқий механизмлар таҳлил қилинади. Хусусан, Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексда белгиланган ваколатлар, жарима тайинлаш ва топшириш тартиби, тўлов муддатлари ҳамда ижрони таъминлаш бўйича мажбурий чоралар аниқ ҳуқуқий таҳлил асосида ёритилган..

Калит сўзлар: Профилактика инспектори, маъмурий ҳуқуқбузарлик, маъмурий жазо, жарима ижроси, қарор ижроси, ҳуқуқий механизм.

Аннотация: В статье анализируются практические и правовые механизмы исполнения инспекторами по профилактике решений об административных правонарушениях. В частности, на основе конкретного правового анализа освещены полномочия, установленные в Кодексе об административной ответственности, порядок назначения и вручения штрафа, сроки уплаты и обязательные меры по обеспечению исполнения.

Ключевые слова: Инспектор по профилактике, административное правонарушение, административное наказание, исполнение штрафа, исполнение решения, правовой механизм..

Маъмурий жазолар ижросини таъминлаш профилактика инспектори фаолиятининг энг масъулиятли йўналишларидан бири бўлиб, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва жамоат хавфсизлигини таъминлашда амалий аҳамиятга эга. Жазо ижросининг ўз вақтида ва қонуний тартибда таъминланиши маъмурий таъсир чорасининг самарасини оширади, такрорий ҳуқуқбузарликлар хавфини камайтиради ва профилактика ишларининг натижадорлигини кафолатлайди.

Сўнгги йилларда профилактика инспекторлари ваколатларини аниқлаштириш, маъмурий ишлар юритиш ва жазо ижроси жараёнларини

такомиллаштириш юзасидан қатор муҳим норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 26 мартдаги ПФ-6196-сон фармони ички ишлар органлари маъмурий фаолиятини қайта кўриб чиқиш ва унинг ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлашга хизмат қилди. Ушбу фармон профилактика инспекторининг маъмурий ишларни юритишдаги вазифаларини амалиётда аниқ белгилаб берди.

Шу куни қабул қилинган ПҚ-5050-сон қарор ички ишлар органларининг жамоат хавфсизлигини таъминлаш бўйича ташкилий тузилмаларини оптималлаштириш ва уларнинг масъулиятини кучайтиришга қаратилган. Қарор билан профилактика бўлинмалари фаолиятига замонавий бошқарув механизмларини жорий этиш вазифаси қўйилди, бу эса маъмурий жазолар ижроси устидан назоратни кучайтиришга амалий замин яратди.

2021 йил 29 ноябрдаги ПФ-27-сон фармон билан тасдиқланган “Жамоат хавфсизлиги концепцияси” ва “2022–2025 йилларда жамоат хавфсизлигини таъминлаш стратегияси” профилактика инспекторлари фаолиятининг устувор йўналишларини аниқ белгилаб берди. Мазкур ҳужжатлар маъмурий жазолар ижроси бўйича жавобгарлик, ҳисобдорлик ва назорат механизмларини янгича ёндашув асосида шакллантирди.

Амалий натижалар шуни кўрсатмоқдаки, профилактика инспекторининг маъмурий жазо ижросини таъминлашдаги асосий муаммолари норматив тартибга солишдан кўра, амалиётдаги ижро интизоми, электрон ҳисобот юритиш, манзилли назорат ва профилактик таъсирнинг кам самарадорлиги билан боғлиқ. Шу боис ушбу йўналишни илмий-назарий жиҳатдан ўрганиш, амалий муаммоларни аниқлаш ва уларни ҳал этиш бўйича аниқ таклифлар ишлаб чиқиш долзарб масала ҳисобланади.

Ушбу мақолада профилактика инспектори томонидан маъмурий жазо тўғрисидаги қарорлар ижросини таъминлашнинг амалдаги тартиби, унинг ҳуқуқий асослари ва амалиётда учраётган муаммолари таҳлил этилади, шунингдек тизимни такомиллаштириш бўйича аниқ ва асосланган таклифлар баён қилинади.

Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг бешинчи бўлими “Маъмурий жазо қўллаш тўғрисидаги қарорларни ижро этиш” деб номланиб, 325–348-моддаларда маъмурий жазолар ижросининг ҳуқуқий механизми, уни амалга ошириш тартиби ва назорат шакллари аниқ белгилаб қўйилган. Мазкур нормалар профилактика инспекторлари учун тўғридан-тўғри амалий аҳамиятга эга бўлиб, маъмурий таъсир чораларининг фақат қўлланилиши эмас, балки уларнинг реал ижросини ҳам таъминлашни талаб қилади.

1. Маъмурий жазо тўғрисидаги қарор ижросининг мажбурийлиги (325-модда)

Кодекснинг 325-моддасига кўра, маъмурий жазо қўлланиш тўғрисидаги қарор корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, мансабдор шахслар ва фуқаролар учун мажбурийдир.

Бу норма маъмурий жазони “таклиф” сифатида эмас, балки қонуний талаб сифатида белгилайди. Шу боис қарор ижросидан бўйин товлаш ҳуқуқий оқибатларга олиб келади.

2. Маъмурий жазо қўлланиш тўғрисидаги қарорни ижро этишга қаратиш (326-модда)

326-моддага мувофиқ, агар Кодексда ёки бошқа қонунда бошқача қоида белгиланмаган бўлса, маъмурий жазо қўллаш тўғрисидаги қарор **чиқарилган пайтдан бошлаб ижро этилиши шарт**.

Шунингдек:

- апелляция шикояти ёки протест берилган бўлса, қарор шикоят қаноатлантирилмаганидан кейин ижро этилади;
- жойнинг ўзида ундириладиган жарималар бундан мустасно;
- жаримани ихтиёрий тўламаслик (332-модда) қарорни мажбурий ижрога ўтказади.

Қарор ижросини таъминлаш масъулияти уни чиқарган орган зиммасига юклатилади. Бу эса профилактика инспекторларига аниқ ва бевосита масъулият юклайди.

3. Маъмурий жазо қўлланиш тўғрисидаги қарорни ижро этиш (327-модда)

327-моддага кўра, маъмурий жазо тўғрисидаги қарор ваколатли органлар томонидан Кодексда белгиланган тартибда ижро этилади.

Бир шахсга нисбатан бир нечта қарор чиқарилган бўлса, **уларнинг ҳар бири мустақил равишда** ижро этилиши белгиланган.

Бу норма аниқ ҳуқуқий амалиётни талаб қилади: профилактика инспектори ҳар бир қарор бўйича алоҳида ижро ишларини юритиши шарт.

4. Маъмурий жазо қўлланиш тўғрисидаги қарорнинг ижросини кечиктириш (328-модда)

328-моддага асосан, маъмурий қамоқ ёки жарима солиш тўғрисидаги қарорни дарҳол ижро этишга имкон бермайдиган вазиятлар мавжуд бўлса, уни чиқарган орган ижрони **бир ойгача** кечиктириши мумкин.
Бу норма фуқароларнинг қонуний манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган бўлиб, амалиётда асосли сабаблар мавжуд бўлган ҳолларда қўлланилади.

5. Маъмурий жазо қўлланиш тўғрисидаги қарорнинг ижросини тугатиш (329-модда)

Ижро қуйидаги ҳолларда тўхтатилади:

1. амнистия акти маъмурий жазони қўллашни йўқ қилса;
2. маъмурий жавобгарликни назарда тутувчи норма бекор қилинса;
3. қарор чиқарилган шахс вафот этса.

Бу асослар тўлиқ ва чекланган рўйхат ҳисобланади.

6. Маъмурий жазо қўлланиш тўғрисидаги қарор ижросининг муҳлати (330-модда)

Қарор **уч ой давомида ижрога қаратилмаса**, у ижро этилиши мумкин эмас.

Шу билан бирга:

- шикоят берилган ва кўриб чиқиш давомида ижро тўхтатилган бўлса — муддат ҳам тўхтайди;
- ижро кечиктирилган бўлса — кечиктириш даври муддатга қўшилмайди.

Бу норма профилактика инспекторларидан аниқ муддатларга қатъий риоя қилишни талаб қилади.

7. Маъмурий жазо қўлланиш тўғрисидаги қарорнинг ижроси билан боғлиқ бўлган масалаларни ҳал этиш (331-модда)

Ижро жараёнида юзага келадиган барча масалаларни қарор чиқарган орган ҳал қилади. Шунингдек, ижрони ўз вақтида таъминлаш устидан назорат ҳам ўша орган зиммасига юклатилади.

Бу профилактика инспекторига:

- ижрони назорат қилиш,
- ижро юритилишини қайд этиш,
- шикоятлар юзасидан белгиланган тартибда хулосалар киритиш каби вазифаларни юклайди.

Маъмурий жазоларнинг моҳияти ва профилактика инспектори фаолиятидаги аҳамияти

Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 23-моддасига мувофиқ маъмурий жазоларнинг 6 тури мавжуд:

1. жарима;
2. ашёни ҳақини тўлаб олиб қўйиш;
3. ашёни мусодара қилиш;
4. махсус ҳуқуқдан маҳрум этиш;
5. маъмурий қамоқ;
6. чет эл фуқароларини маъмурий тартибда чиқариб юбориш.

Уларнинг ҳар бири профилактика мақсадига эга:

— ҳуқуқбузарни қонунга итоаткорликка ўргатиш;

— янги ҳуқуқбузарликлар содир этилишининг олдини олиш;

— жамоат тартибига тажовузга қарши тезкор ва таъсирчан реакцияни таъминлаш.

Хулоса сифатида

Ўзбекистон Республикаси МЖтКнинг 325–348-моддалари маъмурий жазолар ижросини амалга оширишнинг тўлиқ ҳуқуқий механизмни белгилайди. Профилактика инспектори учун эса ушбу нормалар:

- ваколат,
- мажбурият,
- назорат функцияси,
- ва хизмат интизомининг аниқ мезонларини белгилайди.

Профилактика инспектори ваколатли органнинг мансабдор шахси сифатида Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 248-моддаси 2-қисми 4-бандида кўрсатилган ваколат доирасидаги 24 та модда бўйича маъмурий ҳуқуқбузарлик ишлари юзасидан қабул қилинган маъмурий жазо қўллаш тўғрисидаги қарорларнинг ижросини таъминлайди.

Агар профилактика инспектори ҳуқуқбузарга нисбатан жарима тайинлаш тўғрисида қарор қабул қилган бўлса, қарор қабул қилинган жойнинг ўзида ҳуқуқбузарга жаримани тўлаш тартиби аниқ ва тушунарли тарзда тушунтирилади. Шу вақтининг ўзида маъмурий баённоманинг учинчи нусхаси ҳуқуқбузарга имзо эвазига топширилади ҳамда белгиланган тартибда тўловни амалга ошириш учун квитанция берилади.

Маъмурий жарима тўлаш мажбурияти қарор ҳуқуқбузарга топширилган кундан бошлаб ўн беш кун ичида бажарилиши шарт. Агар қарор устидан шикоят берилган ёки протест келтирилган бўлса, шикоят ёки протест қаноатлантирилмаганлиги ҳақида маълум қилинган кундан бошлаб ўн беш кунлик муддат қайтадан ҳисобланади.

Профилактика инспектори тайинлаган маъмурий жарима ихтиёрий равишда тўланмаган ҳолларда, яъни белгиланган ўн беш кунлик муддат ўтганидан сўнг, жаримани мажбурий тартибда ундириш чоралари қўлланилади. Бунда профилактика инспектори заҳмининг ижросини таъминлаш бўйича умумий ваколатлардан келиб чиқиб, амалдаги қонунчиликда назарда тутилган барча процессуал ҳаракатларни амалга оширади.

Шу боис маъмурий жазолар ижросини тўғри ташкил этиш профилактика инспектори томонидан ҳуқуқий талабларни пухта билишни, ҳар бир ҳуқуқбузарлик бўйича қарорнинг ижро жараёнини тўлиқ ва хронологик тарзда юритишни талаб қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси.
2. Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисида кодекси.
3. Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 майдаги “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги ЎРҚ-371-сон қонуни.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 26 мартдаги “Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасида ички ишлар органлари фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чоратадбирлари тўғрисида” ги ПФ-6196-сон Фармони.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021-йил 29-ноябрдаги “Жамоат хавфсизлиги концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ–27-сон Фармон.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021-йил 02 апрелдаги “Ички ишлар органларининг жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасидаги фаолиятини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ–5050-сон қарори.
7. Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси: Дарслик. Муаллифлар жамоаси. Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2021. – 270 б.
8. Ички ишлар органлари таянч пунктларида профилактика инспекторларининг фаолияти ва ҳамкорлигини ташкил этиш: Ўқув-амалий қўлланма / И. Исмаилов, М. З. Зиёдуллаев. – Т., 2017. – 254 б.